

Zwaren en lichten in rivierenland

Het christelijke actieboek dat Arie Kok schreef, geeft stem aan harde werkers in een tijd vol zorgen.

Het actieboek voor de Week van het Christelijke Boek is dit jaar een waargebeurd familie-verhaal. Arie Kok beschrijft scènes uit het leven van zijn grootvader Arie. Die verloor een zoon door een aanrijding. Voor 'Een leven in dagen van oorlog en armoede', zoals de ondertitel luidt, hoef je niet naar een ver land. Hier, in Nederland, in het landschap rondom, liggen herinneringen en verzonken sporen van verdriet. Van dingen die gebeurd zijn, gevaarlijke situaties in oorlogstijd, verlies, rouw en geloofsworsteling. Arie Kok roept in heldere, korte hoofdstukken de wereld op van zijn grootvader Arie Kok. Die droomde van een bestaan als bakker en werkte op een fabriek waar hij spaarvarkens van aardewerk moest bakken. Daar zet een dominante, nare bovenbaas hem de voet dwars. In die tijd zijn standsverschillen nog erg belangrijk in Nederland, met soms grimmige gevolgen. Zorgen om het dagelijks brood zijn vaste kost in dit dorp aan de rivier, dicht bij de natuur en de schuren waarin de tabak te drogen hangt.

Het verdriet, nooit ver weg, komt als een wals over dit gewone gezin van gelovige arbeiders heen, als een in die tijd nog zeldzame automobilist een van Aries kinderen aanrijdt. Dat is al erg, en het grote verschil in geloofsbeleving tussen Arie en zijn vrouw Hanna maakt het moeilijker: zij is van de 'zwaren' en vindt de hervormde dominee maar een 'lichtmuts'. Zijn preken bevatten, vindt zij, te weinig voedsel voor de bekommerde mens. De dominee krijgt er na de begrafenis van langs van een familielid omdat hij meer twijfel hadden moeten zaaien over de eeuwige bestemming van de omgeko-

men jongen. Hier wreekt zich de beperking, gegeven met de vorm en omvang van een boekenweekgeschenk: het zijn heldere schetsen, je ziet het wel voor je, maar de ruimte ontbreekt om er dieper op in te gaan. Zal opa Arie zijn vrouw aanspreken op het feit dat zij stiekem, achter zijn rug om, de kinderen op catechisatie doet bij een zware dominee? Dit verhaal leest als een opzet of schets voor een roman. Voor het overige een rustige, begrijpelijke vertelling, geschikt voor een breed publiek en met gevoel voor mensen in andere, armere tijden. Soms is het taalgebruik te clichématig ('hij droop af'), maar uiteindelijk weet Kok, misschien juist door zijn spaarzaamheid en niet-wijdloopigheid, te ontroeren en het verlies voelbaar te maken. Een katern met familiefoto's van de hoofdpersonen in zwart-wit sluit het verhaal af. ■

Brood en stenen. Een leven in dagen van oorlog en armoede

ARIE KOK. UITG. KOKBOEKENCENTRUM, UTRECHT 2020. 96 BLZ. GRATIS BIJ AANKOOP VAN 15 EURO

+ gevoel voor (mensen in) andere tijden
- woordkeuze soms ietwat clichématig

Column¹

KLAAS VOS BEELD WIKIMEDIA EN MAARTEN BOERSMA

Moeders kussen

Een paar maanden geleden ben ik teruggedraaid naar het Gooise Huizen, het dorp waar het allemaal begon: mijn eerste stappen, eerste woorden, mijn eerste school, vriendjes en fiets, de eerste liefdes en de eerste pijn, het eerste verdriet. Kortom, waar mijn leven begon. Van gevestigd dominee in Woensdrecht werd ik zwerfdominee en vestigde mij op niet alleen mijn geboortegrond, maar ook de geboorte- en leefgrond van vele generaties Vossen voor mij. Voor orthodox hervormden is Huizen geen onbekende plaats. Het mekka van de Gereformeerde Bond werd het genoemd. Een beroep naar Huizen sloeg je als dominee niet zomaar af.

Is het wel verstandig om na 47 jaar terug te keren naar waar een verleden van 23 jaar opgestapeld ligt? Wat verwacht ik er te vinden? Ben ik niet begonnen aan één lange begrafenis? Gun ik mezelf nog toekomst? Of ligt die toekomst juist in het veroveren van mijn verleden in het dorp, in al die jaren gegroeid van 10 tot ruim 40.000 inwoners? Ligt de zin van de terugkeer ook niet in het beter begrijpen en verwerken van wat destijds pijnlijk scheef ging, de keuzes die ik maakte; in het in balans brengen van de boekhouding van mijn ziel? Mijn al vroeg ontdekte andere geaardheid stopte ik destijds zeer angstvallig en verkrampd weg en ik verliet het dorp als een vrome dominee in wording. In de 47 buitendorpse jaren veranderde veel: uit de kast, uit de kerk, VPRO en toch weer terug de kansel op, anders dan toen. Hoe zal dat verleden zich verhouden tot het nu? Van Huizers wordt gezegd dat ze altijd eens weer terugkeren. Voor mij geldt zeker dat ik Huizen wel kon verlaten, maar het dorp verliet mij nooit. En dus werd ik bij terugkeer direct actief lid van de Historische Kring. Daar ontmoette ik een vrouw die me vertelde dat mijn moeders kussen nog steeds in een bank van de Oude Kerk ligt. Negen jaar geleden is mijn moeder overleden, maar haar kussen leeft nog. Onlangs – toen ik zelf niet voor hoefde gaan – bezocht ik een

ochtenddienst in de Oude Kerk, zoals ik dat in mijn kinder- en jeugdtijd deed. Ik was laat en had geen tijd om voor aanvang van de dienst dat kussen te zoeken. Ik had al wel gehoord dat de kerkgang ook in orthodox Huizen teruggelopen was, maar dat er zo veel banken leeg bleven, vond ik verbijsterend. Ook de bank van mijn moeder (en van mijn vader, toen hij nog leefde) was leeg; het kussen van moeder lag daar eenzaam als stille getuige van een roemrijker kerkverleiden, zo bleek toen een mij bekende kerkganger mij de bank en het kussen wees.

Ik zag mezelf weer zitten naast mijn moeder, die van zingen hield en van eau de cologne (Boldoot!), het kerparfum bij uitstek. Mijn moeder zat op zangkoren; door mijn moeder werd ik al jong lid van de plaatselijke oratoriumvereniging, waar ik ontdekt werd en zangles aangeboden kreeg. Mijn moeder wist niet van het bestaan van een conservatorium – ik wel? – misschien had ze me dan nog meer de richting van een zanglooppaas opgeduwd. Waarschijnlijker is dat ze ook dan gebleven was bij haar diepste wens: haar oudste zoon op de kansel te zien.

Bij mijn moeder moet ik altijd weer denken aan dat beeldend en diep ontroerende gedicht van Martinus Nijhoff 'De moeder, de vrouw'. Een vrouw op een schip zingt psalmen. Het beeld roept zijn moeder op. Moeder en psalmen. Wat voor Nijhoff gooid, geldt ook voor mij. In de Oude Kerk van Huizen worden nog steeds de psalmen gezongen die ik destijds met mijn moeder zong. Oude berijming. Toch zong ik ze voluit mee. Vertederend kleurt de herinnering. Dat er nog maar veel moeders zijn die met hun zonen psalmen zingen. En de volgende keer als ik zondags vrij heb, ga ik op moeders kussen zitten.

Klaas Vos is emeritus predikant in de PKN. Voor de VPRO maakte hij jarenlang radioprogramma's. Op deze plek schrijft hij eens in de drie weken een column. Dit is zijn eerste column.

De Oude Kerk van Huizen.